

RCL DPiO 5604-51/11

ANALIZA
WYROKU TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO
Z DNIA 19 LIPCA 2011 R., SYGN. AKT K 11/10

I. INFORMACJE O ORZECZENIU:

1. Metryka orzeczenia:

Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 19 lipca 2011 r.

Sentencja orzeczenia została ogłoszona dnia 3 sierpnia 2011 r., w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej Nr 160, poz. 964.

2. Sentencja orzeczenia:

Trybunał Konstytucyjny orzekł, iż art. 256 § 2 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553, z późn. zm.), w części obejmującej wyrazy: „albo będące nośnikiem symboliki faszystowskiej, komunistycznej lub innej totalitarnej”, jest niezgodny z art. 42 ust. 1 w związku z art. 54 ust. 1 i art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

3. Utrata mocy obowiązującej niekonstytucyjnej regulacji:

Przepis wymieniony w sentencji wyroku utracił moc obowiązującą z dniem ogłoszenia wyroku w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej, tj. 3 sierpnia 2011 r.

4. Stan prawny (na gruncie którego wydano orzeczenie):

Przedmiotem kontroli Trybunału Konstytucyjnego była norma przewidująca penalizację czynów polegających na rozpowszechnianiu, produkcji, utrwalaniu lub sprowadzaniu, nabywaniu, przechowywaniu, posiadaniu, prezentacji, przewozie lub przesyłaniu dźwięku, nagrania lub innego przedmiotu zawierających treść propagującą ustrój faszystowski lub inny totalitarny, nawołującą do nienawiści na tle różnic narodowościowych, etnicznych, rasowych, wyznaniowych lub ze względu na bezwyznaniowość albo przedmiotów będących nośnikiem symboliki faszystowskiej, komunistycznej lub innej totalitarnej.

Kontrolowana norma zawarta została w art. 256 § 2 Kodeksu karnego, który w zakresie penalizacji wskazanych czynów odsyła częściowo do § 1 tego przepisu, określającego treści, których propagowanie lub podżeganie do określonych działań jest zabronione pod rygorem kary. Zarówno normatywny zakres odesłania, jak i sama treść § 1 nie stanowiły przedmiotu oceny Trybunału.

Przedmiotem krytycznej oceny Trybunału Konstytucyjnego była natomiast wyłącznie część przepisu art. 256 § 2 Kodeksu karnego obejmująca wyrazy: „albo będące nośnikiem symboliki faszystowskiej, komunistycznej lub innej totalitarnej”. Zestawienie cytowanego zwrotu z rozpowszechnianiem, produkcją, utrwalaniem lub sprowadzaniem, nabywaniem, przechowywaniem, posiadaniem, prezentacją, przewozem lub przesyłem druku, nagrania lub innego przedmiotu, skutkowało ich kryminalizacją jako przestępstwo.

5. Powołany wzorzec konstytucyjny:

Przedmiotowy przepis ustawy odniesiony został do wzorca określonego w art. 42 ust. 1 w związku z art. 54 ust. 1 i art. 2 Konstytucji.

Pierwszy z powołanych przepisów wyraża zasadę, że zakaz albo nakaz obwarowany sankcją karną powinien być sformułowany w sposób precyzyjny i ścisły (zasada *nullum crimen sine lege penali anteriori*).

Trybunał w rozstrzyganej sprawie podtrzymał swe utrwalone w orzecznictwie poglądy na temat przestrzegania przez prawodawcę nakazu określoności przepisów prawa w ogólności oraz szczególnych wymogów stawianych przepisom prawa karnego, a mianowicie:

- 1) przepis prawa karnego powinna cechować precyzyjność, jasność oraz legislacyjna poprawność;
- 2) adresat normy prawnokarnej powinien być w stanie zrekonstruować, jedynie na podstawie określających ją przepisów, a więc z zastosowaniem wyłącznie językowych reguł wykładni, zasadnicze znamiona czynu zabronionego;
- 3) jednostka nie powinna być w stanie niepewności co do tego, czy pewne zachowanie stanowi czyn zabroniony;
- 4) norma karna powinna wskazywać w sposób jednoznaczny zarówno osobę, do której skierowany jest zakaz, znamiona czynu zabronionego, jak i rodzaj sankcji grożącej za popełnienie takiego czynu;
- 5) użycie zwrotów niedookreślonych lub wieloznacznych w obszarze prawa karnego wymaga istnienia szczególnych gwarancji proceduralnych, zapewniających przejrzystość i ocenność

praktyki wypełniania nieostrego zwrotu konkretną treścią przez organ państwa.

Trybunał przyjął, że głównym wzorcem kontroli konstytucyjnej jest w rozstrzyganej sprawie art. 42 ust. 1 Konstytucji. Przepisem wobec niego związkowym jest art. 54 ust. 1 Konstytucji. Nieokreśloność kwestionowanej regulacji Kodeksu karnego stanowić może bowiem zagrożenie dla wolności słowa. Nieokreśloność ta skutkować może kryminalizacją takich wypowiedzi i zachowań, które są ekspresją poglądów chronioną na podstawie art. 54 ust. 1 Konstytucji. Kontrolowane wyrażenie użyte w art. 256 § 2 k.k. nie zawiera zamkniętej listy symboli, którymi posłużenie się jest zabronione. Jest regulacją wieloznaczną i niewystarczająco określoną. Wieloznaczność ta skutkować może penalizacją czynów stanowiących wyraz ekspresji przekonań estetycznych czy antytalitarnych, a zatem ekspresję, której kryminalizacji nie wyłącza art. 256 § 3 k.k.

Konkludując, Trybunał stwierdził, że art. 256 § 2 k.k., w zakresie w jakim przewiduje kryminalizację produkowania, utrwalania, sprowadzania, nabywania, przechowywania, posiadania, prezentowania, przewożenia lub przesyłania – w celu rozpowszechniania – druku, nagrania lub innego przedmiotu będących nośnikami symboliki totalitarnej, nie spełnia kryteriów określoności, wymaganych dla przepisów karnych – jest skonstruowany w sposób nieprecyzyjny, niejasny i niepoprawny. Przekłada się to na niepewność sytuacji prawnej osób, które – z różnych przyczyn – pragną posłużyć się symbolami, które mogą zostać uznane za totalitarne.

W odniesieniu do art. 2 Konstytucji, do którego odniósł się Trybunał Konstytucyjny, stwierdzono, iż przepis ten nie jest samoistnym wzorcem kontroli w rozpatrywanej sprawie. Wynikająca z niego ogólna zasada określoności przepisów prawnych jest bowiem doprecyzowana – w odniesieniu do przepisów prawa karnego w art. 42 ust. 1 Konstytucji.

II. SKUTKI ORZECZENIA:

Po uchyleniu zakwestionowanego przepisu brak jest podstawy orzekania przez sąd w zakresie penalizacji rozpowszechniania, produkcji, utrwalania lub sprowadzania, nabywania, przechowania, posiadania, prezentacji, przewozu lub przesyłu druku, nagrania lub innego przedmiotu, stanowiącego nośnik symboliki faszystowskiej, komunistycznej lub innej totalitarnej. Penalizacji podlegać będą jednak nadal wymienione powyżej czyny, odnoszące się do druków, nagrań lub innych przedmiotów zawierających treść określoną w art. 256 § 1 k.k.

W ocenie Trybunału orzeczenie o niekonstytucyjności art. 256 § 2 *in fine* k.k. oznacza, że ograniczone zastosowanie znajdzie art. 256 § 4 k.k. Na jego podstawie sąd będzie

mógł orzec przepadek przedmiotów zawierających treść określoną w art. 256 § 1 k.k. Nie będzie to natomiast możliwe w odniesieniu do przedmiotów będących nośnikiem symboliki faszystowskiej, komunistycznej lub innej totalitarnej.

III. WSKAZÓWKI DLA PRAWODAWCY:

Brak.

IV. WYKONANIE ORZECZENIA:

1. Potrzeba wykonania orzeczenia:

Przyjmując, iż skutkiem wyroku Trybunału jest stwierdzenie niedopuszczalności penalizacji rozpowszechniania, produkcji, utrwalania lub sprowadzania, nabywania, przechowania, posiadania, prezentacji, przewozu lub przesyłu druku, nagrania lub innego przedmiotu, stanowiących nośnik symboliki faszystowskiej, komunistycznej lub innej totalitarnej, bez jednoczesnego dookreślenia przesłanek odpowiedzialności karnej wskazanych przez Trybunał, rozważyć należy zasadność penalizacji tych czynów wobec praktycznych trudności dookreślenia przedmiotów będących nośnikiem symboliki faszystowskiej, komunistycznej lub innej totalitarnej. W świetle powyższego dookreślenia wymagałyby również pojęcia symbolik, których użycia zakazuje się pod rygorem kary.

2. Podmiot właściwy w zakresie objętym orzeczeniem:

Minister Sprawiedliwości.

3. Kierunek rozwiązań/brzmienie przepisu:

W przypadku stwierdzenia rzeczywistej potrzeby ustanowienia penalizacji czynów związanych z nośnikami symboliki faszystowskiej, komunistycznej lub innej totalitarnej, konieczne jest dookreślenie przesłanek odpowiedzialności wymaganych od normy karnej, z jednoczesnym uwzględnieniem wskazanych przez Trybunał gwarancji proceduralnych.

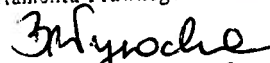
Z uwagi na różnorodność i wieloznaczność stosowanych symbolik treść projektowanych rozwiązań winna podlegać rozszerzonym konsultacjom.

4. Etap prac nad projektem wykonującym orzeczenie:

Nie podjęto prac legislacyjnych.

sporządził:
Tomasz Golik
tel.: 694 62 01

DYREKTOR
Departamentu Prawnego i Orzecznictwa

Barbara Wysocka